

Goethe, Byron és Madách.

Dr. Ábel von *Barabás*, Goethes Wirkung in der Weltliteratur. Leipzig, 1903; Magazin-Verlag. S. 70. Mk. 1.50.

Dr. Barabás Ábel temesvári főreáliskolai tanár ebben az eleven nyelven megírt tanulmányában oly kérdést vesz tárgyalás alá, a mely úgy összehasonlító irodalomtörténeti, mint közelebről magyar irodalmi szempontból kiválóan fontosnak és érdekesnek mondható. Vizsgálja Goethe *Faustj*ának hatását a világirodalomban s e hatás legerősebb nyomait az angol és a magyar irodalom egy-egy nagy-hírű költőjénél: Byronnál és Madáchnál, az előbbi *Manfrédj*ében és *Kainj*ában s az utóbbi *Ember tragédiáj*ában találja fel. Miután ezt megállapítja, második és főkérdése: miben áll e hatás? mennyiben mutatható az ki? s a Goethetől való függés mellett mennyiben önálló Byron és Madách, illetőleg mennyiben önálló jelleműek, kivitelűek szóbanforgó világhírű költeményeik?

Goethe Faustja mindkét részében tekintve, 80 év tapasztalatainak gyümölcse. Faust csábítólag hatott a rokonirányú, ugyanezzel a problémával törődő szellemekre s valószínűnek tarthatjuk, hogy se Byron, se Madách nem igen választotta volna a drámai eposz formáját, ha nem ismerik Goethe Faustját. Byron tetőtől-talpig lyrikus volt, Madách pedig inkább philosophus, mint költő. A Byron és Madách istenei nem oly igazak, mint a Goetheé, a minék oka bizonyára az, hogy egyikök se volt objectiv szellem; a ki igazi isteneket akar alkotni, annak költőnek és tudósnek kell egyidejűleg lennie, — ánde ez csak Goethe volt!

Byron és Madách közelebbi rokonságban áll egymással, mint Goethével; mindkettő pessimista s ezért nagy mértékben subjectiv szellem, de költeményeik végeredménye különböző: Byronnak mindkét költeménye vigasztalanságba vész, míg Madáchnál kiengesztelő véggel találkozunk, épúgy, mint a Faustban.

Ha beszélhetünk a Faust hatásáról, de nem beszélhetünk a Faust utánezatról; mind a négy költeményt teljesen önálló, eredeti műnek nyilváníthatjuk. Faust alakja nem a költő maga, mint általában hiszik, mert Faust nem az egyén drámája, hanem Faust az egész emberiség képmása s mint ilyen pompás alak; míg, ha egyének tekintjük, nem hős, nem jellem. Ellenben a Byron Manfrédje a megtestesült egyéniség, tehát igazi jellem. Kain már közelebb áll Fausthoz, mert az én itt kiszélesbül s közeledik az általános emberhez, mindamelllett a hős nem az emberiség képmása. Goethe Mephistophelese és Byron Luciferje közt nincs közös vonás; Lucifer nem absolute tagadó szellem, mint Mephistopheles, ő egy

bukott angyal, a ki szembeszáll az Urral s ha Mephistopheles az ember alteregoja, Lucifer Isten mása. Lucifer, mint Manfréd és Kain, a megtestesült egyéniség, ellenben Mephistopheles mint Faust, nem egyén, vagyis míg Goethe a mindenség költője, Byron az egyén költője.

Madách Ádámja szintén nem egyén, hanem az emberiség képviselője, mint Faust; de míg Goethe egyetlen emberben sűrítette össze az egész emberiséget: Madách az emberiség képviselőjét több emberre szétosztotta. Faust optimistikus, Az ember tragédiája pessimistikus költemény. Goethének nincs érzéke a történelem iránt, ezért egy ember életpályáját rajzolja, Madáchnak nincs érzéke a való élet rajzolására, ezért az ember szerepét történeti képekben festi. Goethe a reális élet emberét, Madách a történelem emberét nyújtja. A Goethe embere vér és húsból való, a Madáché vér és hús nélküli lény, inkább abstractió. Míg Goethe Mephistophelese tagadó szellem, a Madách Luciferje az Ur ellenlábas, a hideg számító ész képviselője s így inkább a Byron Luciferjéhez, mint a Goethe ördögéhez hasonlít, de épen azért, mint Ádám, ő is inkább allegoria. Még nagyobb az eltérés Madách és Goethe közt a nő felfogására nézve. Madách a nőt az emberiség leghatalmasabb mozgató erejének tartja; a férfi sorsa, hogy az élet harcában sebeket kapjon; a nőé, hogy e sebeket begyógyítsa. Goethénél nyoma sincs e nemes felfogásnak; ő a nőről csak azt az egy vonást tudja följegyezni, hogy szeret és elbukik s e fájdalmas benyomást csak költeményének 2 utolsó sora

Das Ewig-Weibliche
Ziet uns hinan

enyhíti némileg.

Az tagadhatatlan, hogy a Faust erős hatást gyakorolt Byronra, ő azt egészen felszívta magába, de abból csak az ő ézeljainak megfelelő motívumokat vette át s azokat is teljesen átformálta, úgy, hogy azok nem a régiéek többé; e hatás mellett még a költő személyes élményei s a nagyszerű svájci hegyvidék benyomásai is ható tényezők voltak Manfrédja megírásánál. Kain-ja viszont Goethére gyakorolt nagy hatást, a Faust II. részére; e hatás a Walpurgis-éji jeleneten világosan érezhető. Madách költeményének egyes jelenetei szintén elárulják a Faust hatását, de e hatást nem szabad túloznunk, inkább csak az eszmék összetalálkozásáról beszélhetünk. Mindkét költemény a lét problémáját tárgyalja; e tekintetben Az ember tragédiája épp oly közel áll Manfrédhez és Kainhoz, mint Fausthoz és pedig az eszmeifejlődés a két előbbihez, a megoldás az utóbbihoz viszi közelebb. Fölszínes vizsgálat sok hasonlóságot talál a Faust és Az ember tragédiája egyes jelenetei közt, de ily hasonlóságok a Goethe és Marlow Mephistophelese közt is fennállanak, holott a valóságban